

ELŐZETES KÉRDÉSEK

ROHONYI ZOLTÁN EMLÉKKÖNYV

KRONOSZ KIADÓ

Előzetes kérdések

Rohonyi Zoltán emlékkönyv

ELŐZETES KÉRDÉSEK

Rohonyi Zoltán
emlékkönyv

KRONOSZ KIADÓ
Pécs, 2014

A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudományi
Tanszékének emlékkötete alapító tanszékvezetője emlékére

Szerkesztette Milbacher Róbert

Szöveggondozás Radics Melinda

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó gondozásában
2014-ben megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

pdf ISBN 978-615-6027-55-9

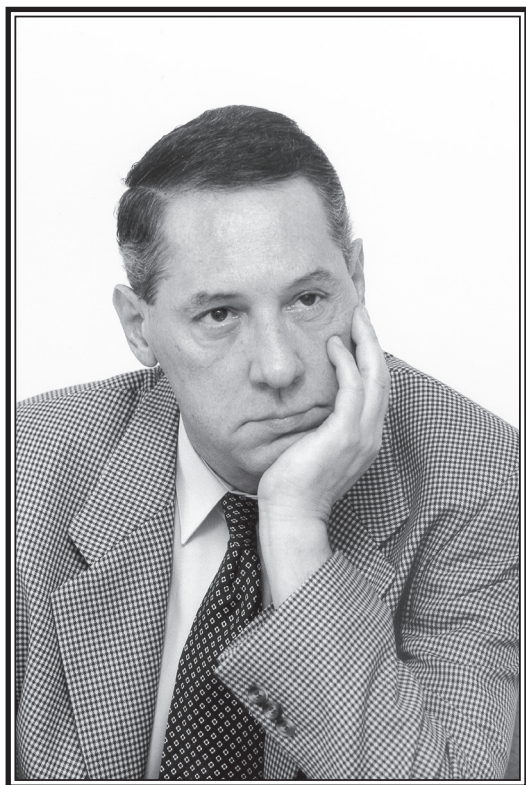
Rohonyi Zoltán fényképét Mánfai György készítette.

© Szerzők

© Rohonyi Zoltán jogutódai

© Mánfai György

© Kronosz Kiadó

ROHONYI ZOLTÁN
(1943–2013)

Tartalom

Előszó	9
<i>Jankovits László</i> : Jacobus Piso százsoros elégiája az Úr szenvedéséről és keresztjéről	11
<i>Balázs-Hajdu Péter</i> : A romlás alakzatai. Adalékok Rimay János Tiszába esett könyvének tartalomjegyzékéhez	25
<i>Borbély Szilárd</i> : A <i>Fanni'</i> <i>Hagyományai</i> fikciókritikai olvasása	33
<i>S. Laczkó András</i> : Két sor Matthissontól, avagy szép-e az Ilissus?	46
<i>Nagy Imre</i> : Katona József <i>Ziska</i> című drámájának nyelvállapota a kézirat vizsgálatának tükrében	60
<i>Merényi Annamária</i> : Filológiai megjegyzések Katona József <i>A' Borzasztó Torony vagyis a gonosz Talált-gyermek</i> című művéhez	75
<i>Takáts József</i> : Irodalomtörténet urbanisztikával. Vitkovics és Berzsenyi episztolái a faluról és a városról	85
<i>Kucserka Zsófia</i> : Jókai tengerszemei: a táj szerepe a karakterképzésben	95
<i>Sebők Orsolya</i> : A hazai verses regény műfaj kialakulásáról	108
<i>Bene Adrián</i> : Zola <i>mise en abyme</i> -jei	119
<i>Kisantal Tamás</i> : Ami történt, megtörtént... A holokauszttagadás retorikája és diszkurzív jellemzői	133
<i>Szántó F. István</i> : Esszé, esszéizmus, kultúra. Adalékok az esszéműfaj tipológiájához	144
<i>Thomka Beáta</i> : Verhovina groteszk bölcsessége	155
<i>Rohonyi Zoltán</i> : Visszapillantó tükör. A tudományos pálya összefoglalása	163
Rohonyi Zoltán bibliográfiája	192

Előszó

Ezt a kötetet nem emlékkönyvnek terveztük, hanem tisztelgő, születésnap ajándéknak. A kötet szerzőit eredetileg tehát arra kértük föl, hogy saját kutatási területükről hozzanak valami ajándékot tiszteletük kifejezéséért. Már a tartalomjegyzékből is kiderül, hogy az itt közölt tanulmányok az irodalomtudomány legkülönbébb területeiről származnak. Az egyetlen dolog, ami összefűzi az írásokat, az Rohonyi Zoltán személye, illetőleg, sajnos, már csak az emléke. A szerzők ugyanis vagy kollégái, vagy pályatársai, vagy tanítványai voltak Rohonyi Zoltánnak.

A kötet címe (*Előzetes kérdések*) az ő egyik jellegzetes, *A romantikus korszakküszöb* című könyvében használt kifejezése. Tanulmányában, mielőtt rátért a tárgyalt művek értelmezésére, előbb mindig az interpretáció kereteit, fogalmait igyekezett tisztázni: ezeket nevezte előzetes kérdéseknek. Kötetünkben a tisztelgő tanulmányokat egy, a hagyatékából előkerült Rohonyi-írás követi, amely híven fejezi ki szakmai hitvallását, kutatói ars poeticáját. A gyűjteményt műveinek bibliográfiája zárja, amely egy sajnálatos módon immár befejezett életmű szikár adatait tartalmazza.

Milbacher Róbert

Jacobus Piso százsoros elégiája az Úr szenvedéséről és keresztjéről

Christe tuas cecini vivo qui pectore laudes / mortuus en Piso nunc
iaceo et taceo (Míg éltem, szívből zengtem dicsőségedet, Krisztu-
som, most én, Piso, holtan fekszem s hallgatok) – olvashatjuk a Jagel-
ló-kor Európában legtöbbször tartott magyarországi költője, Jacobus Piso
maga költötte sírfeliratát.¹ Ha tekintetbe vesszük, hogy az epitáfiumok a
sírban nyugvó halandó leginkább halhatatlanságra méltó sajátosságait
örökítik meg, különös figyelemmel érdemes követnünk Piso egyetlen
olyan fennmaradt versét, amely e témában íródott.

Eiusdem Pisonis Elegia ex hecatosticho in passionis et crucis Dominicae
memoriam nuper deducta.

- 1 Quo rapitis celerem mortalia pectora gressum,
- 2 Dum vestri vobis astat imago Dei?
- 3 Non humana deum praesentem lumina cernunt
- 4 Et domini tacitus limina servus obit.
- 5 Huc scelus humanum Divinum corpus adegit,
- 6 Hic Dominus servi crimina morte luit.
- 7 Rebus in adversis tristes ad sidera palmas
- 8 Tendimus, ut pellas nostra pericla deus.
- 9 At nimio postquam nostra est saturata libido,
- 10 Non memores tandem possumus esse tui.

¹ Az epitáfium két helyen is olvasható, mindkét helyen Georg Wernher jóvoltából.
Pannoniae luctus..., Krakkó, Vietor, 1544, a/5/v–a/6/r, itt *Jacobus Piso Transsylvanus*
regis Lodovici praeceptor sibi ipsi címmel; Jacobus Piso, *Schedia*, Bécs, Zimmermann,
1554, c/4/r, itt a cím *Pisonis epitaphium ipsomet auctore*.

11 Quo pietas, quo cessit amor, si saxea semper
12 Duraque peccatis corda viator habes?
13 Siste gradum, cernes quod te ratione moretur,
14 Unde genae lachrimis, corda dolore fluent,
15 Aspice sublimi pendentem stipite Christum
16 Turpiter optavit qui hominis ergo mori.
17 Non tamen, ut perhibent qui praescia sidera spectant,
18 Debuit invitus scandala ferre crucis
19 Sive fuit virgo nascenti horoscopus almo
20 Sive necis tenuit Martia stella domum
21 Sponte crucem subiit, non fati lege coactus,
22 Dum postliminio nos revocare cupit.
23 Qualiter amissam quaerebat femina dragmam,
24 Curaque de reliquis non operosa fuit
25 Utque gregem pastor linquit sine lege palantem
26 Sollicitus solam quando requirit ovem.
27 Sic quoque te, Christus tanto quaesivit amore,
28 Ut daret infami subiuga colla neci,
29 In crucem ascendit, spectare ut posset ab alto
30 Qua procul a recta detineare via.
31 Denique praecipuam pro morte elegerat urbem
32 Quae fertur Solimis esse locata plagis,
33 Ut patriae quamvis obscura fuisset origo
34 Ipsa necis saltem cognita terra foret.
35 Vidit et hinc Gangen positas et ab Hercule Gades,
36 Tendit et ad geminos brachia longa polos.
37 Inque suas (olim quod dixerat) omnia leges
38 Traxit, in excelsa dum cruce fixus erat.
39 Ille suo meritas non pendit crimine poenas,
40 Hac libuit nostrum tergere lege nephas.
41 Sed ne iustitiae partes omitteret ulla,
42 Delictum propria sub ratione piat.
43 Quaeque parens primus deliquit mente superba,
44 Haec humili deitas expiat alta iugo.
45 Prima dedit magnum miseris ceu femina damnum,
46 Sic mulier nostrae causa salutis erat.

47 Illaque divinas vitio cumulaverat iras,
48 Haec modus irarum exterminiumque fuit.
49 Illa venenati decepta est voce draconis,
50 Angelicae haec meruit cantica vocis ave.
51 Illa virum prima fecit quoque labe nocentem,
52 Haec sine pro genuit crimine virgo deum.
53 Quodque gula tenui fragilis deliquerat Adam,
54 Hoc deus ingenti diluit ultro fame.
55 Ille tetri capitur ficto serpentis ab astu,
56 Quando bonique mali praescia poma rapit.
57 Hic victo spoliium ut ex hoste referret opimum,
58 Ardua de simili fronde trophaea locat.
59 Inde doli serpens poenas persolvit iniqui,
60 Dum varium repens queritat exul iter.
61 Sic hominem colubro non cautum praeterienti
62 Hospitium tellus, quod dedit ante, negat,
63 De vetita miseram quaesivimus arbore mortem,
64 In vetito rursus stipite vita fuit.
65 Sic et Achillaea caderet cum Telephus hasta
66 Abnuerat medicam sumere vulnus opem
67 Delphica dum placidam spirant oracula vocem,
68 Causa sit haec vitae, quae fuit hasta necis.
69 Maior ut humanis superesset cautio rebus,
70 Sponte tulit deitas obsidio ipsa vicem.
71 Totius humani generis perfectio Christi
72 Mors erat, haec summum quippe peregit opus.
73 Non secus ad veram quando formavit amussim,
74 Omne decus rerum provida cura Dei;
75 Finis adhuc aberat, (respectant omnia finem,)
76 Tota caput voluit machina nosse suum.
77 Hinc hominem deus e limo confinxerat udo
78 Urania fecit quem sibi mente parem.
79 Solus homo vasti sic consummatio mundi
80 Plenaque totius summa laboris erat.
81 Nec modicum refert, quod nos deus ipse redemit,
82 Non per serviles angelicasque manus.

83 Si natura hominis, si pessum forsán abisset,
84 Sensissent damnum cuncta creata suum.
85 Ille quidem cunctis (microcosmi hoc nomine signant
86 Naturae fertur participare bonis,
87 Hunc igitur merito (sic credimus) ille redemit
88 Omnis naturae qui simul auctor erat.
89 Adde quod heredes opibus spoliavit avertis,
90 Et tibi plena bonis scripta tabella fuit.
91 Heredesque sibi nos patris adoptio fecit,
92 Inde coheredes iam tibi, Christe, sumus.
93 Nemo licet poterit (summus nisi traxerit illum
94 Sponte parens) illa prosperitate frui,
95 Crux tamen est nostrae certissima scala salutis,
96 Et tutum Christi passio munit iter.
97 Hac quia communem statuit reparare ruinam,
98 Atque sua nostram frangere morte necem
99 Haec quotiens reputas, divinum numen adora,
100 Ah soli quantum est posse placere deo.

Ugyanazon Piso száz sorból álló elégiája, amelyet az Úr szenvedésének és keresztségének emlékére a minap alkotott

Hová szaporázzátok gyors léptetek, halandó lelkek, mikor pedig Istenetek képe itt áll előttetek? A jelenvaló Istenre nem emberi szemek tekintenek, s csendben járul az úr küszöbéhez a szolga. Ide szegezte az emberi bűn az isteni testet, itt mossa le halálával az úr a szolga vétkeit. Baj közepette szomorúan tartjuk tenyerünk a csillagok felé, hogy elűzd tőlünk a vést, Istenünk. Ám miután túlságosan eltöltekeztünk a bujasággal, mégse tudunk végül megtartani emlékezetünkben. Hova tűnt a kegyesség, hova a szeretet, ó, vándor, ha még mindig kőből van és bűnőktől rideg a szíved? Állj meg, szemléld meg, ami megfontolásra kész-tet, amiért a szemekből könny, a szívből fájdalom fakad, nézd a kereszt magasán függő Krisztust, aki az ember végett kívánt rútulni halált halni.

Ámde nem kellett — ahogy azok mondják, akik a jövőt tudó csillogokat bámulják — akaratlanul elviselnie a kereszt botrányát, akár a Szűz csillaga uralkodott, amidőn ez a szent született, akár a Mars csillaga uralta a halál házát. Önszántából vette magára a keresztet, nem a végzet törvényétől kényszerítve, hiszen hazatérte visszatérési lehetősége által vissza akar hívni magához minket. Amint az asszony, aki az elvesztett drachmát kereste, s hagyta a vesződéséget a többivel kapcsolatban, s amint a pásztor otthagya a zavarodottan bégető nyáját, mikor aggodalmasan keresi az elbitangolt bárányt, téged is így, akkora szeretettel keresett Krisztus, hogy a legalja halálra szánja iga alá hajtott nyakát. A keresztre szállt, hogy a magasból tekintse meg, milyen messze tértek az emberek az igaz úttól. Végül halálához azt a jeles várost választotta ki, amely, amint mondják, a solymusok vidékén helyezkedik el, hogy ha már homályos volt, mely hazából származott, legalább halálának földje legyen ismert. Láta innen a Gangeszt is, amonnan pedig a Hercules emelte Gadest, s karját hosszan, az iker pólusokig tárta szét. S mindent a maga törvénye alá vont (ahogy egykor megmondta), amikor a magasságban a keresztre feszítettet.

Nem saját vétke miatt szenvedett méltó büntetést, a mi gonoszságunkat akarta eltörölni e törvény által. De hogy ne hagyjon ki egy részt sem az igazságtételből, épp aszerint adott engesztelést, ahogy a bűnt elkövették. S azt, amit az összülő fennhézázó elmével vétett, a magasságos istenség megalázó iga alatt engesztelte ki. Amint a súlyos kárhozatot az első nő szerezte a nyomorult embereknek, akképpen volt asszony üdvösségünk oka. Az a nő vétkével felgerjesztette az isteni haragot, ez a harag mérséklője és eltávoztatója volt. Amazt megcsalta a mérges sárkánygyík szava, ez angyali hangú éneket érdemelt ki: „üdvöz légy!” Amaz az első bukással a férfit is gonosszá tette, ez vétek nélkül, szűzen szülte az Istent. S amit az esendő Ádám alantas falánksága révén elkövetett, Isten önként, szörnyű éhséggel törölte el. Amazt becsapta az undorító kígyó által kiötölt csel, amikor a jó és a rossz előre tudásának almáját leszakította. Ez, hogy a dús hadizsákmányt a legyőzött ellenségtől visszavegye, ugyanabból a lombos ágból állított felmagasodó diadaljelt. Ezzel a kígyó megbűnhődött gonosz csalásáért, minthogy csúsza, száműzöttként keresi útját szertesét. Így attól az embertől, aki nem ügyel az előtte haladó csúszómászóra, megtagadja a föld a szállást,

amelyet korábban adott neki. A tiltott fán a nyomorúságos halált kerestük, a tiltott keresztben viszont az élet volt. Amikor Achilles dárdája leterítette Telephust, a seb is így állt ellen a gyógyszer hatásának; mikor aztán a delphi jósda elstogta a szelíd szavakat, attól a dárdától ered az élet, amelytől korábban a halál.

Hogy ezután több gondot viseljen az emberekre, ő önként vállalta az ortalom feladatát. Krisztus halála az egész emberi nem tökéletessé válása volt: ezzel a legnagyobb tettet vitte véghez. Éppoly nagyot, mint akkor, amikor helyes mértékben megalkotta az egész rendezett világot Isten előrelátó gondviselése; még csak a végcél hiányzott (mindenек a végcélra vártak), minden teremtmény ismerni akarta fejedelmét. Ezért gyúrta össze Isten híg sárból az embert, akinek Urania a magáéval egyenlő elmét adott. Így lett az ember önmagában a hatalmas világ-egyetem összegzése és az egész munka beteljesítése.

És nagyon is fontos, hogy Isten maga váltott meg bennünket, nem szolgálai és angyali segítséggel. Ha az emberi nem netán kárba veszett volna, magán érezte volna a kárt valamennyi teremtmény. Hiszen úgy tartják, hogy ő a természet valamennyi javában részesedik (ezért jelölik a mikrokozmosz névvel). Ezért tehát (hitünk szerint) méltán váltotta meg őt az, aki egyszersmind az egész természet alkotója volt.

Ráadásul az örökösöket megfosztotta ősi javaiktól/örökségüktől, s jóval teleírt táblává vált számodra. S azzal, hogy az atya örökbe fogadott, örököseivé tett bennünket, ezért, Krisztusunk, immár társörökösöd vagyunk. Jóllehet senki sem volna képes (hacsak nem a legfőbb atya vezetí önszántából) élni ezzel a szerencsével, ámde itt a kereszt, üdvösségünk legbiztosabb lépcsője, s Krisztus szenvedése biztonságos utat mutat. Mivel ezáltal eldöntötte, hogy jóvá tegye mindannyiunk romlottságát, és önnön halála által megtörje a halált, bármikor is jut eszedbe, imádd Isten nevét. Ó, micsoda nagy dolog egyedül Istennek tetszeni.

A továbbiakban először a vers lelőhelyéről, aztán a vers és Piso költői pályája kapcsolatáról esik szó, végül a szöveg rövid összefoglalása után a pogány-antik és a keresztény hagyomány kapcsolatának típusaiból kiindulva a vers mint keresztény és humanista alkotás sajátossága kap magyarázatot.

A vers az Innsbrucki Egyetemi Könyvtár 664-es kódexének 139/r–141/r levelén található. Ez a kódex a nagyhatalmú, jeles költészetpártoló császári tanácsoshoz, Johannes Fuchsmagenhez írt versek másolatait tartalmazza.² Pisónak nem egy munkája található benne. Itt olvashatunk egy ugyancsak százsoros, vagyis hekatosztichonban írt elégiát magához Fuchsmagenhez, aztán egy ezt kísérő négysoros epigrammát. A következő vers címében Piso már mint koszorús költő, *poeta laureatus* szerepel. Ismét Fuchsmagenhez fordul, s előszámlálja a címzett korábbi költő-pártfogoltjait: szerény tagja szeretne lenni ennek a társaságnak. Erre következik a most tárgyalandó vers, végül pedig egy újabb ajánló disztichon.

A koszorús költő cím új jelentőséget kapott a vers megírása táján. A bécsi humanisták legtekintélyesebbike, Piso mestere, Konrad Celtis 1501. októberében jogot kapott I. Miksa császártól arra, hogy költőket koronázzon az uralkodó nevében. Azt is lehet tudni, hogy Piso 1502 márciusában már koszorús költőként jegyzi magát.³

Ebből az időszakból még egy költőkoronázásról tudunk: a későbbi történetíró Celtis-tanítvány, Johannes Stabius nyeri el a koszorút Szent Kálmánhoz írt ódájáért. Az ódát évekkel később, 1513-ban kinyomtatta Albrecht Dürer illusztrációival – láthatóan bő egy évtizeddel később is fontos szerepet szánt ennek a versnek saját pályáján.⁴ Ennek alapján gondolhatjuk, hogy a sírversben megjelölt témában írt hekatosztichon talán az a vers volt, amelyért Piso a koszorút kiérdemelte.

Nézzük a vers címében található adatokat. Az elégia mint disztichonban írt nagyobb kompozíció itt nem szorul különösebb magyarázatra. A hekatosztichon talán igen. A százsoros versek divatját a humanista latin költészetben Francesco Filelfóra vezethetjük vissza, az ő, száz hekatosz-

² A kódexről bővebben Anton ZINGERLE, *De carminibus latinis saeculi XV. Et XVI. imeditis*, Innsbruck, Wagner (Beiträger zur Geschichte der Philologie, 1), XIV–LXI. A kiadás nem közli Piso most tárgyalandó versét, l. *uo.*, XXIII, 139–140.

³ A kérdésről bővebben JANKOVITS László, „*Vir tersissimus Iacobus Piso*”: Magyar humanista költő és diplomata az erasmista világban = *Classica, mediaevalia, neolatina*, II, Debrecen, 2007, 42–43.

⁴ Stabiusról Alois SCHMID, ‘*Poeta et orator a Caesare laureatus*’: *Die Dichterkrönungen Kaiser Maximilians I.*’, *Historisches Jahrbuch im Auftrag der Görres-Gesellschaft* 109/2 (1989), 98–99; a nyomtatott kiadásról, amely Stabius mint Szent Kálmánt ábrázolja, l. *The complete woodcuts of Albrecht Dürer*, kiad., tan. Willy KURTH, 35. o., 294. sz.

tichonból álló *Satyrae*-kötetére.⁵ Az ott található, az irodalmi jártasságot gazdagon mutató, a művelt társasági élet beszélgetéseinek stílusában íródó versek műfaja Pisótól sem idegen – ehhez a hagyományhoz köthető a korábbi százsoros vers, az, amely Fuchsmagenhez íródik. Van aztán a hekatosztichonnak egy olyan hagyománya, amely közelebb áll a Krisztusra írt vershez. A hekatosztichont a németországi humanista költészetben az 1490-es évek második felében a lipcsei Hermann Busche (Buschius) három, olyan kompozícióban használta fel, amelynek címe *De divae virginis Mariae psalterio triplex hecatostichon*, vagyis az isteni Szűz Mária zsoltároskönyvére írt három százsoros vers. Buschius munkája 1498 és 1500 között Kölnben, illetve Lipcsében négy alkalommal került kiadásra. Nem zárható ki, hogy a bécsi egyetem humanistái között is ismert lehetett, s így mintául szolgálhatott Piso számára.⁶

Tekintsük a szöveget. A versben megjelenített helyszín talán oltár: a szentségtartóra utalhat a „deus praesens”, az oltár mellett szolgáló klerikusra a dominus és a servus kifejezés mutat, a „nem emberi szemek” megfogalmazás pedig talán az „oculus providentiae”, a mindent látó szem ábrázolását takarja. A feszület, úgy lehet, az oltárkereszt. A versben először a halandók tömege, majd az egyes ember, a vándor kap megszólítást. Ez egyrészt az antik eredetű epítáfium konvenciója: a római síremlékek feliratára vezethető vissza. Hadd idézzek egy példát a sokból:

Tu qui carpis iter gressu properante, viator,
siste gradum, quaeso. quod peto, parva mora est.
oro ut praeteriens dicas: s(it) t(ibi) t(erra) l(evis)
(Vándor, ki szapora lábbal sietsz utadon, kérlek, lassíts lépteden: kis időbe kerül, amit kérek: könyörgöm, mondd, míg elhaladsz: legyen neked könnyű a föld.)⁷

⁵ Francesco FILELFO, *Satyrae*, Milánó, Valdarfer, 1476, első felének modern kiadása Uő, *Satyrae*, I, ed. Silvia FIASCHI, Roma, Istituto Nazionale di Studi sul Rinascimento, 2005, a hecatostichonról mint Filelfo leleményéről XXI–XXII.

⁶ Hermannus BUSCHIUS, *De saluberrimo fructuosissimoque dive virginis Marie psalterio Triplex hecatostichon*, Lipsiae, [Landsberg], [1504]. Vadai István jóvoltából most már tudom, hogy e vers forrása a *Psalterium beatae Mariae virginis* címen megjelenő, rosarium típusú kiadványokban kereshető.

⁷ *Anthologia Latina sive poesis latinae supplementum*, II: *Carmina epigraphica*, ed. Franciscus BUECHELER, Lipsiae, Teubner, 1895, n. 1451, változatai nn. 1452---1463.

A forgalmas helyeken álló sírfelirat mintegy megszólítja az arra járókat: akár a sokaságot, akár a közülük kiváló, az idegen vidéken tanulni vágyó, hírt vinni képes utazót: *siste gradum, viator* – állj meg, vándor, s hallgasd meg, amint mondok –, vagyis olvassa el, a maga korában hangosan, a feliratot. A keresztény környezetben ugyanakkor a *viator*, a vándor új jelentést kap: a földi élet mint zarándokút résztvevőjeként jelenik meg.⁸

Az első 15 sorral megteremtődött a *docilitas*, a kiválasztott olvasó fogékonyága a tanításra. A vándor megáll, magára olvassa az egyetemes igazságot, amelynek aztán személyes következményei vannak: a 90. sortól fokozatosan visszatér a személyes megszólítás, az egyes emberre vonatkozó intelem. Az itt következő tanítás különböző formában visszatérő gondolata (17–19), hogy Isten önszántából és önmagában vitte végbe a megváltás művét, így egyedül ő méltó az imádatra. Ezt az önkéntességet tenné viszonylagossá a 17–20. sorban előhozott, majd elvetett asztrológiai tanítás a csillagok szabta sorsról. Az önként vállalt megaláztatás okát, a szeretetet magyarázzák a Lukács evangéliumának 15. részéből vett példák a megtalált drachmáról és az elveszett bárányról a 23–28. sorban. A következő részben az ebből a megaláztatásból felemelkedő, a keresztre szállva diadalmaskodó *Christus triumphans* alakja jelenik meg (29–38), aki a keresztre szállva birtokába veszi a világot.⁹ A vers közepét, legterjedelmesebb részét annak példázása tölti be, miként kapcsolódik az eredendő bűnhöz annak jóvá tétele, a megváltás (39–68). Egy százsoros vers esetében talán nem véletlen, hogy éppen az 50. sorra esik az angyali üdvözlés szava. A következő részben (69–88) a tanítás az ember teremtése és a megváltás egyenrangú voltát mutatja be, végül pedig a 89–98. sorban az üdvözülés minden emberre kiterjesztett lehetőségéről szól. A tanításra való emlékezésre, a tanításnak a Teremtő egyedüli imáadásában való követésére szólítja fel végül az olvasót az utolsó két sor.

A továbbiakban elsősorban olyan részekre, megoldásokra szeretnék összpontosítani, amelyekben a keresztény tanítás és a pogány antikvitásból, valamint a kortárs humanistáktól származó műveltség együtt jelenik meg.

⁸ A téma hagyományáról l. George Hugo TUCKER, *Homo viator: Itineraries of exile, displacement and writing in Renaissance Europe*, Genève, Droz, 2003, 57–72.

⁹ A *Christus triumphans* ábrázolásról l. Miklós BOSKOVITS, *Giotto born again: Beiträge zu den Quellen Masaccios*, Zeitschrift für Kunstgeschichte, 29(1966), 61.